

ARAŞTIRMA/RESEARCH

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN UZAKTAN EĞİTİME KARŞI TUTUM VE MEMNUNİYET DÜZEYLERİ

Dilek ÇELİK EREN¹

Mehmet KORKMAZ²

Özge ÖZ YILDIRIM³

İlknur AYDIN AVCI⁴

Alınış Tarihi/Received
18.01.2021

Kabul Tarihi/Accepted
04.06.2021

Yayın Tarihi/Published
25.06.2021

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

Çelik Eren D, Korkmaz M, Öz Yıldırım Ö, Aydın Avcı İ. Covid-19 Pandemi Sürecinde Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Karşı Tutum ve Memnuniyet Düzeyleri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 2021; 24(2): 246-254. DOI: 10.17049/ataunihem.862820

ÖZ

Amaç: Bu araştırma Covid-19 pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutum ve memnuniyet düzeylerinin incelenmesi amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Yöntem: Bu araştırma 416 hemşirelik bölümü öğrencisi ile, gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında; araştırmacılar tarafından geliştirilen 26 sorudan oluşan form ve 21 sorudan oluşan "Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği" kullanılarak katılımcılara "Google Formu" aracılığıyla ulaşılmıştır. Veriler, SPSS 21.0 istatistik paket programı kullanılarak korelasyon ve one way anova testi kullanılmıştır.

Bulgular: Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalamasının 21.13±2.14, %71.4'ünün daha önce uzaktan eğitim almamış, %35.3'ünün uzaktan eğitim alırken teknik sorun ve %54.4'ünün internet sorunu yaşadığı saptanmıştır. Öğrencilerin, Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması 66.50±6.05, uzaktan eğitimden memnuniyet düzeyleri 5.85±2.34, ve uzaktan eğitim sürecinin pandemi döneminde eğitimin devamlılığı için etkin olduğunu düşünme durumları puan ortalaması 6.55±2.42 bulunmuştur.

Sonuç: Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimin doğru bir karar olduğunu düşünme, uzaktan eğitim modelinin hemşirelik gibi uygulamalı bir bölüm için etkili bir yöntem olduğunu düşünme ve uzaktan eğitim ile ders içeriklerine hızlıca ulaşabildiğini düşünme durumları ile tutum puanları arasında önemli fark bulunmuştur. Uzaktan eğitime karşı tutum puanı arttıkça uzaktan eğitime yönelik memnuniyetlerinin de arttığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19; hemşirelik öğrencileri; pandemi; uzaktan eğitim.

ABSTRACT

Investigation of Attitude and Satisfaction Levels of Nursing Students to Distance Education During the Covid-19 Pandemic Process

Aim: This research was conducted descriptively to examine the attitudes and satisfaction levels of nursing students towards distance education during the Covid-19 pandemic process.

Method: This research was conducted with 416 nursing students between July and October 2020. In data collection, participants were reached via the "Google Form" using a form consisting of 26 questions developed by the researchers and the "Distance Education Attitude Scale" consisting of 21 questions. Correlation and one way anova test were used for the data using SPSS 21.0 statistical package program. Statistical significance level was accepted as $p < .05$. Ethics committee approval was obtained before starting the study.

Results: It is determined that the average age of the students within the scope of the study is 21.13±2.14, 71.4% has not received distance education before, 35.3% has technical problems while receiving distance education and 54.4% has internet problems. The total score of the students on the Attitude Scale towards Distance Education is 66.50±6.05, their satisfaction level with distance education is 5.85±2.34, and the point average of their thinking that the distance education process is effective for the continuity of education during the pandemic period is 6.55±2.42.

Conclusion: Thinking that distance education is the right decision during the Covid-19 pandemic process, thinking that the distance education model is an effective method for an applied department such as nursing and that one could quickly access the course content with distance education. It is observed that as their attitude score towards distance education increases, their satisfaction with distance education also increases.

Keywords: Covid-19; nursing students; pandemic; distance education.

¹ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Bölümü, (Araş. Gör.), ORCID: 0000-0002-9439-1641, e-posta: dilek.celik@omu.edu.tr

² Sorumlu Yazar: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Bölümü, (Araş. Gör.), ORCID: 0000-0003-0241-2466, e-posta: korkmazmehmetmgrtn@gmail.com

³ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Bölümü, (Araş. Gör.), ORCID: 0000-0003-4810-563X, e-posta: ozge.oz.90@hotmail.com

⁴ Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Halk Sağlığı Hemşireliği Bölümü, (Prof. Dr.), ORCID: 0000-0002-5379-3038, e-posta: ilknura@omu.edu.tr

GİRİŞ

Etkeni SARS-CoV-2 virüsü olan Covid-19 hastalığı, ilk kez 2019 yılı Aralık ayında Çin’de görülmüş kısa sürede salgına yol açarak tüm dünyaya yayılmıştır (1). Hızlı yayılım göstermesi, epidemiyolojik kriterleri karşılaması, 100 ülkede 100.000’den fazla insanı enfekte etmesi nedeniyle 11 Mart 2020’de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından pandemi olarak tanımlanmasına neden olmuştur (2, 3). DSÖ, Covid-19 ile enfekte olan sağlıklı bireylerin hastalığı hafif ya da orta şiddette bir solunum hastalığı şeklinde yaşayabilecek ve özel bir tedavi gerektirmeden iyileşebilecek iken; yaşlı, kronik hastalığı bulunan ve immün sistemi zayıf olan bireylerde ciddi hastalık geliştirme olasılığının daha yüksek olduğunu bildirmektedir (4). Hastalığın kuluçka süresi, kişinin virüse maruz kalmasından sonra 2 ile 14 (ort. 5.2) gün arasındadır ve bu süre aralığında virüsün başkalarına bulaşabilme riski bulunmaktadır (5). Hastalık etkeni olan virüs yakın temas yoluyla; öksürme, hapşırma veya konuşma sırasında üretilen küçük damlacıklar ile yayılmaktadır (6). Pandemi sürecinde başlıca halk sağlığı önerisi evde kalarak güvende kalmak olduğundan; bu amaçla pek çok ülkede sağlığın korunmasına yönelik kampanyalar, sokağa çıkma yasakları, kamu toplantılarını kısıtlama, ilk, orta ve yüksek eğitim-öğretim sistemlerine ara verilmesi ve daha sonra uzaktan eğitimle devam edilmesi gibi önleyici tedbirlerle karşılık verilmiştir (7, 8). Bu tedbirler göstermektedir ki Covid-19 pandemisi sadece sağlık alanını değil eğitim-öğretim dahil pek çok sistemi etkilemiştir (9). Dünyada tüm okullar ve üniversiteler büyük bir hızla kapanmış ve 191 ülkede 1.570 milyondan fazla öğrencinin eğitim hayatının bu salgından etkilendiği belirtilmiştir (10). Türkiye’de 12 Mart 2020 tarihindeki kararla bütün yükseköğretim kurumlarında 16 Mart 2020 tarihinden itibaren eğitime bir hafta ara verilmiş ve 23 Mart 2020 tarihinden itibaren uzaktan eğitim sürecine geçilmiştir (11).

Uzaktan eğitim, öğrencilerin eğitimi gelişen internet teknolojileri ve bilgisayar, tablet, telefon gibi araçlar yardımıyla aldığı; pedagojik materyalin eğitim kurumları ve eğiticiler tarafından planlandığı ve hazırlandığı popüler ve iş dünyasında da sürekli ilgi gören internet tabanlı eğitim sistemidir (12). Bu sistem, teknolojilerin kullanımına izin vermenin yanı sıra, çok yönlü iletişimi ve ilgili konular arasında deneyim/bilgi alışverişini teşvik ederken, öğrenciyi sürecin kahramanı ve eğitimciyi bu

sürecin profesyonel ve etik kapasitesinin aracısı olarak kabul etmektedir (13). Uzaktan eğitim sisteminin hem öğrenciler hem de eğitimciler için pek çok olumlu ve olumsuz yönleri vardır. Yapılan araştırmalara göre; bilgiyi elde etmede yüz yüze eğitime göre daha ekonomik olması, bilginin sürekli güncellenebilir olması, eğitimci ve öğrenci arasında geri bildirimlerin kolay olması uzaktan eğitimin olumlu yönleri; teknolojik altyapı gerektirmesi, eğitim ortamının kontrolünün eğitimcilerin elinde olmaması, öğrenci sayısındaki fazlalık nedeni ile iletişimde sınırlılık yaşanması, öğrenme ortamının vazgeçilmezlerinden olan yüz yüze iletişimin olmaması uzaktan eğitimin olumsuz yönleridir (14-16). Hemşirelik gibi uygulamalı bir eğitim veren bölümün zorunlu olarak uzaktan eğitime geçmesi; öğrencilerin bu süreçte enfekte olma riskinin azaltmış, eğitim-öğretimin aksamamasını engellemiştir. Bununla birlikte klinik ve saha uygulamalarında eksikliklere ve tüm bilgi- bilgi beceri kazandırma faaliyetlerinin sadece görsel etkinliklerle yürütülmesine neden olmuştur (9, 17-19). Literatürde yer alan çalışmalarda hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin görüşleri ve yaşadıkları sorunların incelendiği, Covid-19 pandemisi sürecinde zorunlu olarak başlanılan uzaktan eğitime ilişkin tutum ve memnuniyeti ölçmeye yönelik herhangi bir çalışmanın bulunmadığı görülmüştür.

Araştırma Soruları;

- Covid-19 pandemi sürecinde hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumları nasıldır?
- Covid-19 pandemi sürecinde hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik memnuniyet düzeyleri nasıldır?

Bu çalışmada Covid-19 Pandemisi sürecinde hemşirelik eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutum ve memnuniyet düzeylerini belirlemek amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Temmuz- Ekim 2020 tarihleri arasında tanımlayıcı olarak yapılan araştırmanın evrenini Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü’nde okuyan 535 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiştir. Evrenin tamamına ulaşılması planlanmış, ancak araştırma 416 (%77) öğrenci ile tamamlanmıştır.

Veri Toplama Formu ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından geliştirilen 26 sorudan (sosyodemografik özellikler, uzaktan eğitim ile alınan ders sayısı, uzaktan eğitimden memnun olma durumu, uzaktan eğitim sürecinde ders hocası ile fikirlerin, sıkıntıların paylaşımı, uzaktan eğitim sürecinde verilen ödevlerin yeterli olma durumu, uzaktan eğitimde kullanılan teknoloji, uzaktan eğitimin avantajları ve dezavantajlarını vb.) oluşan form ve 21 sorudan oluşan “Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği: Ağır ve arkadaşları (2007) tarafından geliştirilen ölçek iki alt boyut ve toplam 21 maddeden oluşmaktadır. Beşli likert tipindeki ölçeğin veri çözümlenmesinde değerleri ters çevrilmesi gereken yedi (11, 12, 13, 14, 15, 17, 19) olumsuz maddesi bulunmaktadır. Ölçeğin “*Uzaktan Eğitimin Avantajları ve Uzaktan Eğitimin Sınırlılıkları*” olarak iki alt boyutu bulunmaktadır. Bireyin ölçekten aldığı puan uzaktan eğitime karşı olan tutumunu belirlemektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 21, en yüksek puan ise 105’tir. Puan yükseldikçe uzaktan eğitime olumlu tutum sergilendiği söylenebilir. Ölçeğin geliştirilen çalışmada Cronbach-alpha güvenilirlik katsayısı 0.84, bu çalışmada ise 0.88 olarak bulunmuştur (20).

Öğrencilerin uzaktan eğitim sisteminden memnuniyet düzeyleri ve uzaktan eğitim sürecinin pandemi döneminde eğitimin devamlılığı için etkin olduğuna yönelik görüşleri araştırmacılar tarafından oluşturulan ve 0 ile 10 arasında bir görsel skala üzerinden değerlendirilmiştir. Puan ortalamaları sırasıyla 5.85 ± 2.34 (min:0; max:10) ve 6.55 ± 2.42 (min:0; max:10)’dir. Bu çalışmada Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği toplam puan ortalaması 66.50 ± 6.05 (min 46; max 83) bulunmuştur.

Araştırmanın verileri “Google Form” aracılığı ile toplanmıştır. Form, sosyal medya hesapları arayıcılığı ile öğrenci gruplarından öğrencilerle paylaşılmış ve gönüllü olan öğrencilerin formu doldurması istenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 21.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Çalışmanın sosyodemografik verileri sayı, yüzde, ortalama ve standart sapma olarak ifade edilmiştir. Verilerin

normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogrov-Smirnov testi ile kontrol edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, korelasyon ve one way anova testi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın verilerini toplamaya başlamadan önce Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan onay (2020/380) ve TC. Sağlık Bakanlığı’ndan gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilere oluşturulan soru formunun ilk bölümünde çalışmanın amacı, araştırma ekibinin tanıtımı yapılmış, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, bilgilerinin gizli tutulacağı ve araştırma sonunda elde edilen verilerin yalnızca bilimsel amaçlı kullanılacağı ifade edilmiştir. İnternet tabanlı soru formunun ilk bölümünün sonunda araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve etmiyorum şeklinde iki seçenek oluşturulmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul etmiyorum seçeneğini işaretleyen katılımcılar (17 kişi) araştırmadan çıkartılmıştır. Bu yöntemle katılımcıların aydınlatılmış onamları alınmıştır. Çalışmanın tüm aşamalarında Helsinki Bildirgesi’ndeki (2018) etik ilkelere uyulmuştur.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin yaş ortalaması 21.13 ± 2.14 (min:17; max:40)’tür. Öğrencilerin %86.5’i kadın, %32.7’si 3. Sınıf, %80.8’inin aile gelir durumu orta, %45.9’unun en uzun süre yaşadığı yer ildir. Öğrencilerin 71.4’ü daha önce uzaktan eğitim almamıştır. Uzaktan eğitim ile alınan ders sayısı 3.95 ± 1.5 (min.:1; max.:7)’dir. Öğrencilerin %69.2’si uzaktan eğitim için bilgisayar kullanmakta, %35.3’ü uzaktan eğitim alırken teknik sorun yaşamakta ve yaşanan teknik sorunun %54.4’ü internet sorunu oluşturmaktadır (Tablo 1).

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %70’i covid-19 pandemisi sürecinde alınan tedbirler kapsamında geçilen uzaktan eğitimin doğru bir karar olduğunu, %16.1’i uzaktan eğitimle alınan derslerin yüz yüze eğitimle alınan dersler kadar yeterli olduğunu, %76.9’u uzaktan eğitim sürecinde yapılan ara sınavlar ve verilen ödevlerin yeterli olduğunu, %61.8’i uzaktan eğitim ile ilgili soru, fikir ve sıkıntılarını dersin sorumlu hocasına rahatlıkla iletebildiğini, %65.4’ü uzaktan eğitim ile ilgili duyuru ve bilgilendirme sisteminin yeterli olduğunu, %73.1’i uzaktan eğitim ile ders içeriklerine hızlıca ulaşabildiğini, %68.3’ü

uzaktan eğitimin öğrenme sürecini etkilediğini ve %12'si uzaktan eğitim modelinin hemşirelik gibi uygulamalı bir bölüm için etkili bir yöntem olduğunu belirtmektedir (Tablo 2). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunun Covid-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim sürecinin

başlatılması kararını olumlu olarak gördükleri bulunmuştur. Öğrenciler virüs yayılımının engellenmesi, derslerin aksamaması ve yıl kaybı yaşanmaması gibi nedenlerden dolayı bu sürecin başlatılmasını olumlu bir durum olarak karşıladıkları bulunmuştur (Grafik 1).

Tablo 1. Öğrencilerin Tanıtıcı Özellikleri ve Uzaktan Eğitim Alma ile İlgili Bilgilerinin Dağılımı

	n	%
Yaş	21.13±2.14(mim:17; max:40)	
Cinsiyet		
Kadın	360	86.5
Erkek	56	13.5
Sınıf		
1	100	24
2	62	14.9
3	136	32.7
4	118	28.4
Aile gelir durumu		
İyi	68	16.3
Orta	336	80.8
Kötü	12	2.9
En uzun süre yaşanan yer		
İl	191	45.9
İlçe	148	35.6
Köy/mahalle	77	18.5
Daha önce uzaktan eğitim alma durumu		
Alan	119	28.6
Almayan	297	71.4
Uzaktan eğitim ile alınan ders sayısı	3.95 ±1.5(mim:1; max:7)	
Uzaktan eğitim için kullanılan teknolojik alet		
Bilgisayar	288	69.2
Akıllı telefon	128	30.8
Uzaktan eğitim alırken teknik sorun yaşama durumu		
Yaşayan	147	35.3
Yaşamayan	269	64.7
Uzaktan eğitim alırken yaşanan teknik sorun (n:147)		
İnternet sorunu	80	54.4
Teknik sorun (ses, görüntü kalitesi, sistemden atma, ödevleri zamanında yükleyememe ve sınav tesliminde sıkıntı)	67	46.5

Lovrić ve arkadaşlarının (2020) yapmış oldukları çalışmada hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim sürecinin başlatılmasını olumlu gördüklerini ve öğrencilerin bu kararın virüsün buluşma riskinin azaltılmasında önemli olduğunu düşündükleri bulunmuştur (18). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin uygulamalı derslerin uygulamasının yapılamayacak olması, örgün eğitime göre düşük verimin alınması, derslere ve sürece adapte olunamaması, eskiye oranla daha çok ödevin verilmesi ve teknolojik ve teknik sorunlar yaşanması gibi nedenlerden dolayı uzaktan eğitim sürecini olumsuz bir durum

olarak gördükleri bulunmuştur (Grafik 2). Benzer şekilde Kürtüncü ve Kurt yaptıkları çalışmalarında (2020) hemşirelik öğrencilerinin %85.3'ünün hemşirelik eğitiminin uzaktan etkili bir şekilde yürütülmediğini düşündüklerini bulmuşlardır (17). Aynı çalışmada uzaktan eğitim sisteminde yapılan işlemlerde sorunlarla karşılaşılması, uygulamalı derslerin yapılamaması, uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime oranla verimliliğinin düşük olması gibi nedenlerle öğrenciler uzaktan eğitim sürecini olumsuz bir durum olarak gördükleri saptanmıştır (17). Hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitim sürecini olumsuz olarak

düşüncelerinin nedeni okulu bitirdiklerinde mesleki yetkinliğine ulaşamayacakları endişesinden kaynaklanıyor olabilir.

Bu çalışmada uzaktan eğitim sürecinde teknik sorun yaşayan (%35.3) öğrencilerden çoğunun (%54.4) internet sorunu yaşadığı bulunmuştur. İlave olarak öğrencilerin senkron olarak yapılan canlı ders sırasında ses ve görüntü kalitesinde bozulma, ödevleri zamanında sisteme yükleyememe ve sınav dosyalarının sisteme yüklenmesinde de sorun yaşadıkları saptanmıştır. Benzer şekilde yapılan çalışmalarda öğrencilerin başta internette erişimle ilgili olmak üzere uzaktan eğitimle ilgili sorunlar yaşadıkları bulunmuştur (17,19,21). Uzaktan eğitim

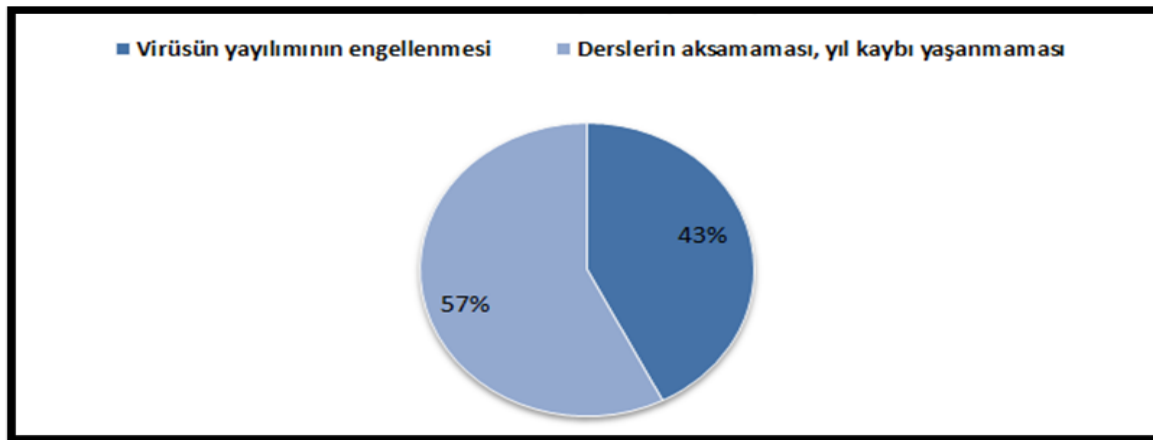
sürecinde internete erişim sorunları gelir düzeyi düşük olan ülkelerdeki öğrencilerde daha çok görülen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Afrika'da yapılmış, beş farklı üniversiteyi kapsayan bir çalışmada öğrencilerden %78.6'sının internete erişimde sorun yaşadıkları bulunmuştur (22). Covid-19 süreci öncesinde geleneksel yüzyüze eğitim alan hemşirelik öğrencilerinin Covid-19 pandemisi süreciyle birlikte uzaktan eğitime geçiş yaşamaları uzaktan eğitim için gerekli teknik koşullara sahip olmayan öğrencilerin uzaktan eğitime ilişkin sorunlarla karşılaşmalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Uzaktan Eğitim ile İlgili Düşüncelerinin Dağılımı

	Düşünen		Düşünmeyen		Kararsız	
	n	%	n	%	n	%
Covid-19 pandemi sürecinde alınan tedbirler kapsamında uzaktan eğitimin doğru bir karar olduğunu düşünme	291	70.0	90	21.6	35	8.4
Uzaktan eğitimle alınan derslerin yüzyüze eğitimle alınan dersler kadar yeterli olduğunu düşünme	67	16.1	232	55.8	117	28.1
Uzaktan eğitim sürecinde verilen ödevlerin ve yapılan sınavların yeterli olduğunu düşünme	320	76.9	27	6.5	69	16.6
Uzaktan eğitimle ilgili soru ve sıkıntıların dersin hocasına rahatlıkla iletebildiğini düşünme	257	61.8	67	16.1	92	22.1
Uzaktan eğitimle ilgili duyuru ve bilgilendirme sisteminin yeterli olduğunu düşünme	272	65.4	62	14.9	82	19.7
Uzaktan eğitimle ders içeriklerine hızlı ulaşabilme	304	73.1	35	8.4	77	18.5
Uzaktan eğitimin öğrenme sürecini etkilediğini düşünme	284	68.3	61	14.6	71	17.1
Uzaktan eğitimin hemşirelik bölümü için etkili bir yöntem olduğunu düşünme	50	12.0	252	60.6	114	27.4

Katılımcı öğrencilerin %61.53'ü Covid-19 pandemisi nedeniyle alınan uzaktan eğitim kararının olumlu yönleri olduğunu düşünmektedir. Olumlu yönler olarak,

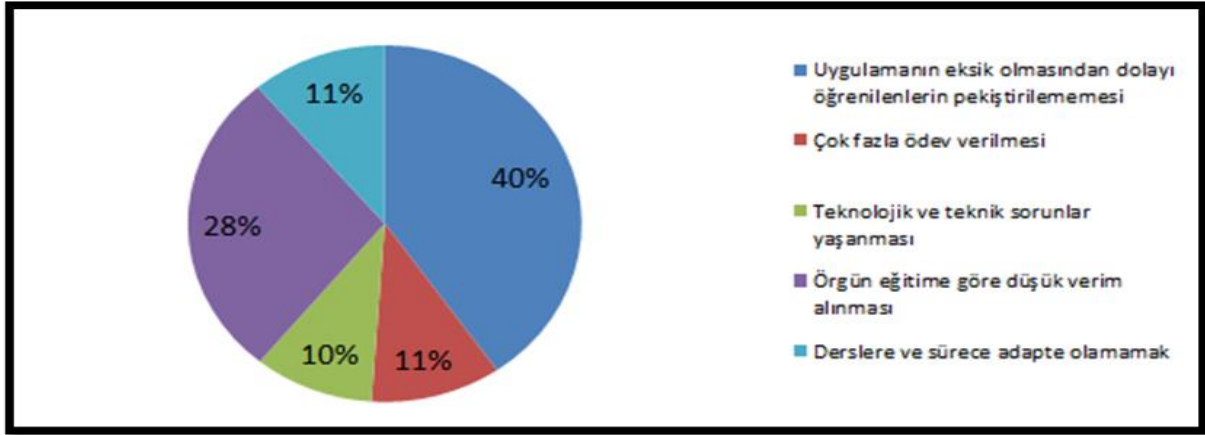
öğrencilerin %43'ü virüs yayılımının engellenmesi ve %57'si derslerin aksamaması, yıl kaybı yaşanmaması olarak ifade etmişlerdir (Grafik 1).

Grafik 1. Covid-19 Pandemisi Nedeniyle Alınan Uzaktan Eğitim Kararının Olumlu Yönleri (n=256)

Öğrencilerin %56'sı Covid-19 pandemisi nedeniyle alınan uzaktan eğitim kararının olumsuz yönlerinin bulunduğunu düşünmektedir. Olumsuz yönler olarak, öğrencilerin %40'ı uygulamanın eksik olmasından dolayı öğrenilenlerin pekiştirilememesi, %28'i örgün eğitime göre düşük verim alınması, %11'i derslere ve sürece adapte olamamak, %11'i çok ödev verilmesi ve %10'u teknolojik ve teknik

sorunlar yaşanması olarak belirtmişlerdir (Grafik 2). Covid-19 pandemisi sürecinde alınan tedbirler kapsamında geçilen uzaktan eğitimin doğru bir karar olduğu düşüncesine katılan öğrencilerin puan ortalamaları (67.07 ± 5.71) bu düşünceye katılmayan (64.84 ± 6.25) ve kararsız olan (66.06 ± 7.60) öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur ($p < 0.05$).

Grafik 2. Covid-19 Pandemisi Nedeniyle Alınan Uzaktan Eğitim Kararının Olumsuz Yönleri (n=233)

Uzaktan eğitim modelinin hemşirelik gibi uygulamalı bir bölüm için etkili bir yöntem olduğu (68.28 ± 6.89), uzaktan eğitim sürecinde yapılan ara sınavlar ve verilen ödevlerin yeterli olduğu (66.95 ± 5.81), uzaktan eğitim ile ilgili soru, fikir ve sıkıntılarını dersin sorumlu hocasına rahatlıkla iletilebildiği (67.22 ± 5.91), uzaktan eğitim ile ilgili duyuru ve bilgilendirme sisteminin yeterli olduğu (67.51 ± 5.71) ve uzaktan eğitim ile ders içeriklerine hızlıca ulaşabildiği (67.23 ± 5.79) düşüncelerine katılan öğrencilerin puan ortalamaları bu düşüncelere katılmayan ve kararsız olan öğrencilerin puan ortalamalarına göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$) (Tablo 3).

Bu çalışmada uzaktan eğitimin, öğrencilerin öğrenme süreçlerini olumsuz etkilediği bulunmuştur. Öğrenciler hemşirelik gibi uygulamalı eğitim veren bir bölümün uzaktan eğitimle alınmasının ayrıca yüzyüze yapılan derslerden daha fazla verim aldıkları için bu eğitim yönteminin yeterli olmadığını belirtmiştir. Kütüncü ve Kurt'un (2020) çalışmasında hemşirelik öğrencilerinin uygulamalı derslerin uzaktan eğitimle sürdürülmesinin etkili olmadığını düşündüklerini bulmuşlardır (17). Yılmaz'ın (2020) çalışmasında öğrencilerin teorik ve uygulamalı derslerin yüz yüze eğitime göre yetersiz

olduğunu düşündükleri bulunmuştur (23). Uzun ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında öğrencilerin yarısının hem teorik hem de uygulamalı derslerde uzaktan eğitimi yeterli bulmadıkları saptanmıştır (24). Uygulamalı dersler hemşirelik girişimlerini yerine getirebilmeyi sağlamakta ve beceri kazandırmaktadır. Bu nedenle uzaktan eğitim sisteminin hemşirelik eğitimi gereksinimleri açısından revize edilmesi ve özellikle beceri kazanımlarını sağlayacak eğitimlerin yapılması çok önemlidir.

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin %61.8'i uzaktan eğitimle ilgili soru, fikir ve sıkıntılarını dersin sorumlu hocasına rahatlıkla iletilebildiği bulunmuştur. Bu öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutum puanlarının eğitmeniyle rahat iletişime geçemeyen öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Yılmaz'ın yaptığı bir çalışmada (2020) öğrencilerden çoğunun (%61) dersin hocasıyla etkileşim halinde olduğunu ve hocasıyla etkileşim halinde olan öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutum puanlarının diğer öğrencilere oranla yüksek olduğunu bulmuştur (23). Bu çalışmanın sonuçları Yılmaz'ın araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Subedi ve arkadaşlarının çalışmasında (2020) öğrencilerin ders esnasında hocası ile etkili iletişim kurduğu bulunmuştur (19).

Covid-19 pandemi sürecinde hemşirelik eğitimi alan yükseköğretim öğrencilerinin uzaktan eğitime ilişkin memnuniyet düzeyleri değerlendirilmiştir. Korelasyon analizine göre öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumları ile uzaktan eğitim sisteminden memnuniyet düzeyleri arasında pozitif yönlü düşük şiddette anlamlı bir ilişki olduğu, olumlu tutum arttıkça memnuniyetin arttığı sonucu bulunmuştur ($p<0.05$). Öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumları ile uzaktan eğitim sürecinin pandemi döneminde eğitimin devamlılığı için etkin

olduğunu düşünme düzeyi arasında pozitif yönlü düşük şiddette anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0.05$) (Tablo 4). Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitimden memnuniyet düzeyleri orta seviyede iken Lovrić ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında öğrencilerin tamamının üniversitenin uzaktan eğitime yönelik alt yapı, öğretimin planlanması ve organize edilmesi konusunda memnun oldukları bulunmuştur (18).

Tablo 3. Öğrencilerin UE'le ilgili Düşünceleri ve UE'ye Karşı Tutum Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	UE'ye karşı toplam tutum puanları	
	X±SS	Test ve p değeri
Pandemi sürecinde alınan tedbirler kapsamında UE'nin doğru karar olduğunu düşünme		
Düşünen	67.07±5.71	F:4.819
Düşünmeyen	64.84±6.25	p:0.009
Kararsız	66.06±7.60	
UE modelinin uygulamalı bölümler için etkili bir yöntem olduğunu düşünme		
Düşünen	68.28±6.89	
Düşünmeyen	65.94±6.30	F:3.639
Kararsız	66.97±4.89	p:0.027
UE sürecinde yapılan sınavların ve verilen ödevlerin yeterli olduğunu düşünme		
Düşünen	66.95±5.81	
Düşünmeyen	63.04±7.71	F:5.909
Kararsız	65.78±6.08	p:0.003
UE'le ilgili soru ve sorunların ders hocasına rahatlıkla iletilebildiğini düşünme		
Düşünen	67.22±5.91	
Düşünmeyen	64.54±6.71	F:5.850
Kararsız	65.93±5.66	p:0.003
UE'le ilgili duyuru ve bilgilendirme sisteminin yeterli olduğunu düşünme durumu		
Düşünen	67.51±5.71	
Düşünmeyen	63.89±6.97	F:12.260
Kararsız	65.13±5.65	p:0.000
UE'le ders içeriklerine hızlıca ulaşabilme durumu		
Düşünen	67.23±5.79	
Düşünmeyen	63.20±7.64	F:9.820
Kararsız	65.12±5.61	p:0.000
UE'nin öğrenme sürecini etkilediğini düşünme durumu		
Düşünen	66.30±6.46	
Düşünmeyen	67.26±5.80	F:0.662
Kararsız	66.66±4.42	p:0.516

Bu çalışmada öğrenciler pandemi sürecinde uzaktan eğitimi orta seviyede etkin olarak görmektedirler. Subedi ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada (2020) öğrencilerin yarısından fazlası uzaktan eğitimin etkili olmadığını belirtirken, Owusu-Fordjour ve arkadaşları (2020); Kütüncü ve Kurt (2020) çalışmalarında öğrencilerden çoğunun uzaktan eğitimin etkili olmadığını düşündüklerini

saptamıştır (17,19,25). Öğrencilerin uzaktan eğitimin etkili olmadığını düşünmelerinin nedeni; pandemi ile birlikte gerekli alt yapı ve hazırlıkların yapılamadan aniden uzaktan eğitime geçilmesi ayrıca uzaktan alışılmadık ve beklenmedik bir durum olması öğrencilerin derslere odaklanmalarını olumsuz etkilemiş olabilir.

Tablo 4. Öğrencilerin UE Tutum Puanları ve UE Memnuniyet Düzeyi Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ölçek toplam puan	
	r	p
1. UE memnuniyet düzeyi	0.160	0.001
2. UE sürecinin pandemi döneminde eğitimin devamlılığı için etkin olduğunu düşünme düzeyi	0.199	<0.001

Bu çalışmada hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı tutum toplam puan ortalamaları 66.50 ± 6.05 (min 46; max 83) olarak bulunmuştur. Yılmaz'ın çalışmasında da (2020) öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutum puanlarının orta düzeyde olduğu saptanmıştır (23). Aynı şekilde Uzun ve arkadaşlarının (2020) çalışmasında da öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutum puanlarının orta düzeyde olduğu bulunmuştur (24). Öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutum düzeylerindeki farklılıklar; uzaktan eğitimi sağlayan kurumların teknolojik alt yapı imkanları, eğitimcilerin eğitimi etkinliklerinin her üniversitede aynı yeterlilikte olmaması, eğitimcilerin öğrencilerle olan etkileşim durumları ve öğrencilerin sahip olduğu teknik imkanlar gibi birçok faktöre bağlı olabilir.

Araştırmanın sınırlılıkları: Bu araştırmanın bir üniversitenin Hemşirelik Bölümü'nde gerçekleştirilmiş olması sınırlılığdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamına alınan hemşirelik öğrencilerinde UE'e karşı tutum puanları 66.50 ± 6.05 (min 46; max 83) olarak bulunmuştur. Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimin doğru bir karar olduğunu düşünme, uzaktan eğitim modelinin hemşirelik gibi uygulamalı bir bölüm için etkili bir yöntem olduğunu düşünme, uzaktan eğitim sürecinde yapılan ara sınavları ve verilen ödevleri yeterli bulma, uzaktan eğitim ile ilgili soru, fikir ve sıkıntılarını dersin sorumlu hocasına rahatlıkla

iletme, uzaktan eğitim ile ilgili duyuru ve bilgilendirme sisteminin yeterli olduğu ve

uzaktan eğitim ile ders içeriklerine hızlıca ulaşabildiğini düşünme durumları ile tutum puanları arasında önemli fark bulunmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin uzaktan eğitime karşı olumlu tutumları arttıkça uzaktan eğitime yönelik memnuniyetlerinin de arttığı görülmektedir.

Covid-19 pandemi süreciyle başlayan uzaktan eğitim süreci pandemi bitse dahi hibrit yöntemle devam edeceği güncel konular arasında yer almaktadır. Teorik derslerin uzaktan devam edeceği düşünülmektedir, bu nedenle öğrencilerin uzaktan eğitime karşı yönelik olumlu tutum ve memnuniyetlerinin artırılmasına yönelik derinlemesine araştırmalar yapılması önerilebilir. Ayrıca bu çalışma bir üniversitenin Hemşirelik Bölümü'nde gerçekleştirilmiş ve sonuçları sadece araştırma kapsamındaki öğrencilerle sınırlıdır; bu doğrultuda çalışmanın daha büyük gruplarda yapılması önerilmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması yoktur

Yazar Katkısı: Araştırma fikrinin oluşturulması DÇE., MK., ÖÖY., ve İAA; araştırmanın tasarımı DÇE., MK., ÖÖY. ve İAA.; veri toplama kısmı DÇE., MK.; analiz ve yorum kısmı ÖÖY. ve İAA.; makalenin yazımı DÇE., MK., ve ÖÖY.; eleştirel inceleme ise İAA. tarafından yapılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Beydağ K. Doğum Sonu Dönemde Anneliğe Uyum Hu B, Guo H, Zhou P, Shi ZL. Characteristics of SARS-CoV-2 and COVID-19. *Nature Reviews Microbiology* 2020;18(6):1-14.
2. World Health Organization (WHO) Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020. Available from <https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>. Accessed October 27, 2020.
3. Torri E, Sbrogiò LG, Di Rosa E, et al. Italian Public Health Response to the COVID-19 Pandemic: Case Report from the Field, Insights and Challenges for the Department of Prevention. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 2020;17(10):1-12.
4. World Health Organization (WHO) Coronavirus. Available from https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1. Accessed October 27, 2020.
5. Rothan HA, Byrareddy SN. The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. *Journal of Autoimmunity* 2020; 109(10): 24-33.
6. Li Q, Guan X, Wu P, Wang X, Zhou L, Tong Y, et al. Early Transmission Dynamics in Wuhan, China, of Novel Coronavirus-Infected Pneumonia.

- New England Journal Medicine 2020;382(13):199-207.
7. Jackson D, Bradbury-Jones C, Baptiste D, et al. Life in the pandemic: Some reflections on nursing in the context of COVID-19. *Journal of Clinical Nursing* 2020;29(5):2041-43.
 8. Lai CC, Shih TP, Ko WC, et al. Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2) and coronavirus disease-2019 (COVID-19): The epidemic and the challenges. *International Journal of Antimicrobial Agents* 2020;55(3):105-24.
 9. Ramos-Morcillo AJ, Leal-Costa C, Moral-García JE, Ruzafa-Martínez M. Experiences of Nursing Students during the Abrupt Change from Face-to-Face to e-Learning Education during the First Month of Confinement Due to COVID-19 in Spain. *International Journal of Environmental Research And Public Health* 2020;17(15):519-35.
 10. UNESCO, IESALC. COVID-19 and higher education: Today and tomorrow. In *Impact Analysis, Policy Responses and Recommendations*; UNESCO: Paris,2020 France, 2020.
 11. T.C. Yüksek Öğretim Kurulu. Pandemi Günlerinde Türk Yükseköğretimi. Mevcut form <https://covid19.yok.gov.tr/Sayfalar/HaberDuyuru/pandemi-gunlerinde-turk-yuksekogretimi.aspx>. Erişim tarihi 30 Haziran, 2020.
 12. Kaplan AM, Haenlein M. Higher education and the digital revolution: About MOOCs, SPOCs, social media, and the Cookie Monster. *Business Horizons* 2016;59(4):441-50.
 13. Tavares APC, Leite BS, Silveira IA, et al. Analysis of Brazilian publications on distance education in nursing: integrative review. *Revista Brasileira de Enfermagem* 2018;71(1):214-22.
 14. Süt HK, Küçükkaya B. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi* 2016;13(3):235-43.
 15. Ozturk D, Eyikara E, Baykara ZG. The Opinions of Nursing Students Regarding the First Implementation of Distance Education. *World Journal on Educational Technology*. 2017;9(2):51-8.
 16. Mohamed HM, Ibrahim Mohamed A. Nursing Informatics Competency and Attitudes toward Internet-Based Distance Education among Nursing Students. *American Journal of Nursing Research*. 2018;6(6):650-7.
 17. Kürtüncü M, Kurt A. COVID-19 Pandemisi Döneminde Hemşirelik Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Konusunda Yaşadıkları Sorunlar. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*. 2020;7(5):66-77.
 18. Lovrić R, Farčić N, Mikšić Š, Včev A. Studying During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Inductive Content Analysis of Nursing Students' Perceptions and Experiences. *Education Sciences*. 2020;10(7):188-206.
 19. Subedi S, Nayaju S, Subedi S, et al. Impact of E-learning during COVID-19 pandemic among nursing students and teachers of Nepal. *International Journal of Science and Healthcare Research*. 2020;5(3):68-76.
 20. Agir F, Gür H, Okçu A. Uzaktan Eğitime Karşı Tutum Ölçeği Geliştirmeye Karşı Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. *e- Journal of New World Science Academy*. 2007;3(2):128-39.
 21. Wang C, Cheng Z, Yue XG, McAleer M. Risk Management of COVID-19 by universities in China. *Journal of Risk and Financial Management* 2020;13(2):36-9.
 22. Paschal MJ, Mkulu DG. Online Classes during COVID-19 Pandemic in Higher Learning Institutions in Africa. *Global Research in Higher Education*. 2020;3(3):1-13.
 23. Yılmaz NA. Yükseköğretim Kurumlarında Covid-19 Pandemisi Sürecinde Uygulanan Uzaktan Eğitim Durumu Hakkında Öğrencilerin Tutumlarının Araştırılması: Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü Örneği. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2020;3(1):15-27.
 24. Uzun GÖ, Eş AÇ, Evram G. Examination of Attitudes Of University Students in Distance Education According to Some Variables. *Near East University Online Journal of Education*. 2020;3(2):104-15.
 25. Owusu-Fordjour C, Koomson CK, Hanson D. The Impact of Covid-19 On Learning- The Perspective of The Ghanaian Student. *European Journal of Education Studies*. 2020;7(3):88-101.